

Bétsből, Aprilis' 3-dikán 1818.

Spanyol Ország.

Az Admirális Møller' vezérlése alatt lévő Orosz hajós sereg, így irnak Madridból, nagy pompával fogadtatott Kadiksban. A' hajós legények nagy hamar-sággal kiszállítottak a' partokra, 's az öböl körül lévő falukon kvártélyokra osztattak, hogy nyugodják ki magokat. Véghetetlen sokaság gyült Kadikshoz Grenadából, Kordovából, Sevillából és Andaluziából, azon hajóknak meglátására, melyek a' jeges tengerekről eveztek ide, hogy a' déli Amerikai hadakozásban használtatassanak. A' hajók jó állapotban vannak, 's ámbátor tsak senyőfából vannak készítettve: de rézzel vannak boritva. Felkészülésekhez tüzessen hozzá látnak, melyhezképpest nem soká tengernek ereszthetik vitorláikat egy vállogatott emberekből álló fegyveres sereggel, melly már külömbkülömb pontokon várja a' hajókra való felülhetést.

Északi Amerika.

Azon tiz új linéa 's ugyan annyi fre-gát hajók, melyeknek építettése olly módon sürgettetik az Egyesült Státusokban, hogy a' meghatározott időpontra fogatkozás nélkül készek legyenek, a' Washingtoni, Neu Yorki, Portsmouthi, Bostoni és Philadelphiai kikötőhelyeknek építő mívhelyeikben készítettnek.

M e k s i k ó.

A' mi már a' Mina' agyonlövetéséről a' közönséges levelekben néhány-szor irattatott, úgy látszik, hogy az itt következő tudósítás által ismét kétsége-

sítettik: — „Már most tudjuk, így irnak némelly újságlevelekben, miért hogy Minát az ő megfogattalása után mind-járt agyon nem lötték. Otet a' győzedelmesek arra kényszerítették vala, hogy fegyveres pajtásaihoz, kik a' Comanjai várba szorúltak, irván, őket vegye reá, hogy adják fel magokat: de ezek arra határozván magokat, hogy el fogják a' Királyi seregeknek ostrommal való reájokrohanását várni, így válaszlóttak ezeknek: —“

„Generálisunknak elvesztése nékünk nagyon sajnosan esik ugyan: de állapotunkban egyéberánt semmi változást nem okoz. Ha Mina agyon lövetetik, mi 60 fogoly Spanyolokat fogunk kardra hányni.“

Török Birodalom.

A' Konstantinápolyból jött kereskedő tudósítások szerént, melyeket némelly közönséges levelek kihirdettek, oda egy Kurir érkezett a' szározon; keleti Indiából Bombayból, ki az ott lévő Anglus fő vezértől Hastings Marquistól olly tudósítást viszen Londonba Minister Lord Bathursthoz, hogy a' Mahrattoknak nevezetesebb Fejedelmeik ellen való hadakozás ki van hirdetve 's az el-lenségeskedések már néhány pontokon elkezdődtek.

Frantzia Ország.

A' Státus' ezen esztendőre való költségeinek 's jövedelemkütfejeinek megvisszafizetésére kirendeltetett biztosság' szószólója Roi, Mártzius' 21-dikén a' követek' kamarája elejébe terjesztette a' biz-

ség' munkájának azon részét, melynek tárgyát a' költségek teszik. Előadásának végfelé ekképpen beszélt: — „Azonközben nagyon elijesztett bennünket költségeinknek szüntelen való nevékedése. Mindenek megváltoztak körülettünk, 's mi még is úgy teszünk, mint ha mindenek a' régi állapotjokban volnának. Nemzetünknek magameglagadása ezen szerentsétlen időkben, nagy és hámulásraméltó vala, melly a' nemzetnek a' maga Királyához viseltető szeretetében találta fel külfejét: azonban, bár soha meg ne változzék is ez a' szeretet, tsakugyan kimerítettve vagynak már ennek minden segedelem hűtfejei, és mi el nem titkolhatjuk előtteket azt a' rettenetes igasságot, hogy: *ha azok a' rendkívülvaló terhek, melyek a' nemzeten fekszenek, ezen esztendőnek lefolyta alatt véget nem érnek, néktek a' jövő 1819-dik esztendőre Budgetet (költségi 's jövedelmi laistromot) tsinálni lehetetlen lesz.*“ — Sok tagok feliratták magokat, a' kik ezen tárgy eránt, részszereént pártfogólag, részszereént ellenzőleg, beszélni szándékoznak.

Párisban, az Ode'on szép theatromán, Mártzius' 20-dikán 4-gyedfél óraker, mindjárt a' próba után tűz támadott, 's kevés minutumok alatt az egész házat elborította, a' melly eszszereént 19 esztendőktől fogva most másodiksor égett hamuvá. Az embereknek, kik benne voltak, alig volt annyi idejek, hogy kiszaladhasanak. A' theatrom' számtartója, egy 70 esztendős ember, fenn egy lozsiában lévén, 's el találván alunni, lajtorja' segedelmével mentették-meg az odaégéstől. Egy fertály óra alatt már beszakadt volt a' fedél. Minden azifraságok, öltözetek, 's az épületben lakó familiáknak minden házi bútorjaik hamuvá égtek.

A' F u e l d e s gyilkosai ak állapotja, Albyban, mennél tovább haladnak a' vizsgálódó bírák' a' vallatásban, annál inkább terhesedik. Rhodezben ismét

elfogtak 's fogságra Albyba vittek három személyt, kiknek neveik ezek: Notárius Yence a' Bastide sógora egy ötsével, 's ennek még egy unokaöste Bessiere-Bayak ez is Notárius. — Ezeknek elfogattatására is a' foglyoknak újabb vallástételeik adtak okot, mint ezt egyebeken kívül Madám Mansonnak ílt következő levele is, mellyet ő a' Tarni departament' Préfektusához, Destourmelhez, a' hova Alby tartozik, akkor írt, mikor már az előrevaló vallástételeket rendbeszedő bírónak elejébe akarták állítani. Levelének foglalatja ez:

„Préfektus Ur! (ezket Febr. 24-dikén írja) Az Ur' jóságának nagysága engem' nagyon adóssá teszen; hibámat minden napok terhesítik, és én nem látom alkalmasnak lenni magamat annak jóvátételére. Az ur' departamentjébe érkezvén, azonnal érzettem az ur' jóakarátjának munkájit, és ha késedelmeztem az engem' általjáró érzékenységet kifejezni, tsak az a' rendkívül való bizonytalankodás ellenzhetette köteleességemnek teljesítését, melybe állapotom taszitott vala; ma megszabadítom tőlle magamat, 's nagy lelkűséggel való engedelmet kérek. Az én magamvisetele igen ritka; én egy nagy tekintetű Magistratualis személynek türelmességével visszaéltem, 's engemet Destourmel Uron kívül mások mindenek vesztembe hagytak volna. *En az igasságot eldrultam!* Ez a' hibás lépés kárhoztatást érdemel; de valyon megbotsáthatatlan-e? Nem lehetek-e olly szerentsés, hogy elfelejtethessem? Van még egy más hibás lépésem is, melyről elfelejtkezni lehetetlen lesz, tudniillik: Hogy a' gyalázatnak helyyén jelen voltam, a' nélkül, hogy valaha az én odamenetelre való indító okom helybehagyattassék. En sokat szenvedtem és szenvedek még most is; és ennek a' legalább látszóképpen gyalázatos tselekedetnek rettenetes megval-

lása kénszerit engem', hogy minden be-
 tületes aszszonyemberek sőt azon férjfi-
 ak előtt is elpiruljak, kik leghajlandób-
 bak arra, hogy nemem' gyengeségeit
 megbotsássák; 's nem érdemel-é az én
 erről való vallástételem legkissebb botsá-
 natot? Az előítélet, a' melly kivált Fran-
 zziaországban igen hatalmas, engem' gya-
 lázatra fog kárhoztatni. Ezen gondolat
 gyötör engem'; nékem tehát a' magam
 gyalázatjának egy valódi bizonyúságát kel-
 lene a' közörség előtt mutatnom! Híjába
 hívom lelkesmeretének bizonyúságtételét
 segedelmemre; ez engem' ki nem elégít,
 meg nem vigasztalhatom magamat azért,
 hogy magamat a' megvetetésnek, egész
 Europa' megvetésének, kitétem! Engem
 met nagyraüszéssel, 's fejességgel vadol-
 tak; sokféle magyarázókra talált magam-
 viselete, pedig ez olly együgyü és ter-
 mészeti! Által nem láthatom, miért ta-
 lálnak engem' illy kivilágosítottóhatatlan-
 nak." — Azt mondják, hogy ezen levél-
 nek elküldése után megvallotta Madam
 Manson, vagy mint most nevezik Fran-
 zziaországban, Madam Mensonge (Ha-
 zugság aszszonyom), hogy a' Bancal'
 házában lévén (kétségkívül valami titkos
 kamarátskában) olyan zúgást hallott, mint
 ha sok emberek tusakodtak volna egy-
 gyütt, 's közzülök valamelyik kiáltozott
 's nyögött volna. Azt is mondják hogy
 megvallotta volna Mansonné, hogy
 az a' Notarius Bessiere-Vaynak, ki-
 nek elfogattatásáról feljebb emlékezőnk,
 lett volna az, a' ki őtet megeskette a'
 Bancal házában, hogy halgatni fog.

Roma és Nápoly.

Itt következik az a' Concordata,
 mellyet ezen két Udvarok egymás között
 kötöttek: —

„Hetedik Pius Pápa ő Szentsége 's I-
 ső Ferdinandus két Siciliák Kirá-
 lya ő F. sége között való Egygyezés.
 A' Szent Háromságnak Nevében.

„Ő Szentsége Hetedik Pius Pápa és
 ő Felsége Ferdinandus a' két Siciliák'
 Királya; egyenlő kívánságtól lelkesített-
 vén arra, hogy azon rendtelenségeken,
 mellyek ezen országban a' papi dolgokba
 betsusztak, segíthessenek, egygyetértő-
 leg meghatározták, hogy ezen tárgyra
 nézve új Egygyességre lépjenek. E' vég-
 re Pápa ő Szentsége Kardinalis *Consalvi*
Ercole ő Eminentziáját, a' Martíroknál
 nevezetű Sz. Mária' Diakonust, a' ma-
 ga Titoknokját, I. ső Ferdinandus két
 Siciliák' Királya ő Felsége pedig Don
 Luigi de Medici ő Exc.ját, a' Sz.
 Januarius' Rend Ritterét, a' K. SzentFer-
 dinandus az Erdem, a' Sz. György, és
 Szent István Magyar K. Rendek' nagy
 keresztését; a' maga Tanácsosát, Státus-
 titoknokját, 's Finantziai Ministerét —
 nevezték-li a' magok tellyes hatalmü Biz-
 tosaikká; kik is meghatalmazó irásaikat
 egymástól által tserélven, a' következő
 tziikkeikben egygyeztek meg: —

I) Tzik. A' Romai Apostoli Catho-
 lica Religio, tsak egyedül való Religio a'
 két Siciliák' országában, és ez ott, min-
 den juraival 's elsősegeivel, mellyek őtet'
 az Isten' rendelése szerint 's az Egyházi
 törvényekkel megegygyezőleg illetik, fenn-
 tartatik.

II) Tzik. Ezen előrebotsított tzik-
 kellyel megegygyezőleg, a' Királyi Uni-
 versitásokban, Collegiumokban, közön-
 séges és magános Oskolákban, a' Catho-
 lica Religio tudományai szerint kell a'
 tanulásnak folyni.

III) Minekutánna az 1741-dik esz-
 tendőbeli egygyezés szerint az igen apró
 Püspökségek összsatsatolttatásának, a' mel-
 lyeknek Püspökjeik megkívántató illendő-
 séggel fenn nem állhatnának, szükséges
 vólta megesmertetett; 's minthogy ezen
 akkor munkába nem vétetett összsatsa-
 tolttatás mostan, ezen és más Püspöki
 megyéknek is a' magok jávedelmeikben
 szenvedett fogyatkozás miatt, még szük-

ségesebbé lett: ehez képest a' keskeny tengeren innen lévő tartományokban, a' Püspöki megyéknek, illendő módok szerint 's ez illető birtokosoknak előmeg- egygyezésekkel való új meghatároztatása, munkába vétetettik. Ezen határoknak ki- szabattatásában a' hívőknek hasznára 's kiváltképpen a' lelki jóra leszen tekintet. Azon Püspöki megyék közzül, mellyek vagy jövedelmeiknek elégtelensége vagy a' helységek' tsekélysége vagy pedig egyéb bevehető okokra nézve meg nem tartat- hatnak, az öszszetsatolódásban a' legré- gibbeknek 's legnevezetesebbeknek neve- ik tartatnak meg. A' keskeny tengeren túl lévő tartományokban minden Érseki és Püspöki megyék, mellyek ott most fennállanak, fenntartatnak, 's a' hívők' lelki jóvának előmozdittatására, még sza- porítottatni fognak. Néhány Apáturságok- nak kerületeik, mellyek semmi Egyházi megyéhez kötötve nintsenek (nullius dioe- cesis), részint az ő kicsiny kiterjedések, részint jövedelmeiknek elégtelensége, ré- szint szenvedett kárvallásaik miatt, előre való megfontolás után azon püspöki me- gyékkel tsatoltatnak öszsze, a' mellyeknek új kerületeikben találtatni fognak. Azon Consistorialis Apáturságok, mellyeknek esztendőnként való jövedelmek az ötszáz Ducatikat (1 fl. 37 kr.) selyül hialadják, ezen öszszetsatoltatás alól kivételtetnek. Egyéb olyan Constatorialis Apáturságoknak va- gyonaik, mellyeknek jövedelme a' fel- jebb mondott summára nem telik, (a' Patronatusi jussal bírókat kivévén), vagy más papi Apátursághoz tsatoltatnak, hogy jövedelmek egygyütt a' mondott summá- ra (ötszáz Ducatokra) teljen, vagy pedig Káptalanok 's Piebaniák dotázióinak ne- veltetésére fordittatnak. Mindazonáltal ezen rendelés nem illeti a' katona Ren- deknek Commanderiájikat — (A' többi következik).

* * *

Végezte a' pólushoz való nevezetes

útozás' leírásának, melly a' 24. dik számú M. Kurir toldalékjában fel- bemarkadt: —

Ezen jég darabok (t. i. mellyekről iránk, hogy a' hajósok az északi 40. dik grádusig a' tenger' habjai között hóm- pöjgeni szemlélték) részint szörnyű nagy- ságú térség, részint magas hegyformak- ban hanyattattak ide 's tova a' világ' ten- gerén. Egy Bostonból jövő hajó három napokig evezett egy ilyen jégtérség kö- rül. Az *Unitas fratrum* nevű hajót, a' Labrador tengeren, a' melly külöm- ben szabad szokott a' jégtől lenni, tizen- egy napig tartották körülvéve a' jéghe- gyek, a' mellyekből kőszikla darabok, fák, és mindenféle földmassák látszottak- ki, mellyeket gyánithatóképpen akkor ra- gadtak-el magokkal egygyütt, mikor Grön- landiától vagy valamely más szigettől, mellyel öszszefagyva voltak, elszakadtak. A' Halifaxból Azalia felé evező postaha- jó, olly magas ilyen tengerenhányodó jéghegy mellett evezett-el, a' melly közel 200 lábnyomnyira nyult-li a' tengerből, 's fél Német mértföldet tett a' kerülete- 's melly nagy mélysegre lesüllyedve len- ni kellett ennek a' tenger' vizébe! Mint- hogy tehát ez a' sok jég egész annyira le- jött az északi polustól a' nagy tengerre, mint a' mennyire London esik ugyan azon polustól: nem lehetséges vagy nem gondoltatható-é tehát, hogy ezen jégnek a' mi szomszedságunkban lett megjelené- se tette utóbbi három nyárainkat illy hidegekké, annyival is inkább hogy ezen idő alatt a' szelek többnyire majd örökké napnyugottrol fúttak felénk? Az 1815 esztendőtot fogva 1817-tig az északi-fény is majd éppenséggel nem látszott nállunk. Ha már a' Franklin' tartása szerént az északi-fény, onnét származik, hogy az északi polusnál a' jég meggyengülvén, 's az elektrika matériát a' földre be nem hotsátván az ott megsokasodik: így kön- nyű leszen ezen északi-fénynek három

esztendőktől fogva való nem látszását onnét megmagyarázni, hogy a' polushoz közel lévő jégmassza eloszolván az elektrika matéria a' földre útát találhatott magának. 'S végezetre ha a' mágneses tönek a' polustól való eltávazása az elektricitással összeköttetésben van, így az, hogy az elektrika matéria, mint mondanék, egy időskétől fogva más útra tappott, magyarázatul szolgálhat arra is, miért hogy a' mágneses tö ugyan ezen időtől fogva a' maga addig tartott elhajlásának útjától napnyúgotra vissza tért. —

Mind ezek, 's ezeken kívül még a' polusi földnek 's azon tengereknek, mellyeknél fogva a' jéges tenger az úgy nevezett világ' tengerével összeköttetődve van, közelébről való megvizsgáltatása, lesznek ezen mostani tengeri nevezetes útozásnak fontos tárgyai. Már Cook úgy vélekedett, hogy a' Behring-útjában (az északi Amerikai nyugoti, és Asiai keleti, még eddig legészakibb esméretes partok között lévő szoros tengerben) találtató jég, melly őtet a' tovább való evezésben meggátolta, nem megmozdúlhatatlan, 's megtörténhetik, hogy valamelyik következő nyáron az ott való áltárazás lehetséges fog lenni. Ő azonban hamarabb meghalt, hogy sem ezen próbát maga megtehetette volna; 's ámbár azolta több nevezetes Anglus tengeri tiszteknek, millyenek voltak Middleton, Pickersgill, Young, és Duncau, próbatételeik füstbe mentek, úgy hogy ezen tárgyról most se' tudhatunk nagyon sokkal többet, mint 200 esztendőknél előtte tudtunk: tsakugyan remélnéjük, hogy az északi égálynak mostani változásával, ez az új és igen nagy készületű expedízió nem fog talán minden haszon nélkül teltetni. Már jó ideje hogy meghatározta és kihirdettette a' parlamentum, hogy az, ki a' polust meghaladja, 20,000 font Sterlinget (valami 200,000 pengő forintot) kap jutalomul: de még eddig senki

sem jelentette magát ezen szép summáért, ha tsak az ifjú Kotzebue a' múlt nyáron meg nem fejtette ezen nagy problémát, ki is Sibiriának napkeleti partjáról (Kamschatka felől) Kurik nevű Orosz hajóval 1816-ban útnak indulván, akkor nyáron a' Behring útjának vagy tsatornájának Asiai és Amerikai partjait megvizsgálta, 's onnét az Aleuti szigetek között útját telelni Kalifornia felé vette, olly célzással, hogy 1817-ben a' nyárnak elkövetkezésével a' Cook útjának folytatására az előbbeni esztendőben megvizgált partok között ismét ki-evezzen.

A' készülétek, mellyeket az Anglus Országlószék a' mostani expedízióhoz téteti, nagyok. Négy kereskedő hajót vásárlottak meg, mellyeknek neveik Isabella, Alexander, Dorothea, és Trent. A' főbb hajók Alexander és Trent. Ezek Brigg nevű hajók. Alexander mellé Isabella, Trent mellé Dorothea rendeltettek, mint segédek és kísérők. A' hajók kettős gerendázattal vannak kibéllelve, 's vassal a' jég darabok 's jéghegyek ellen minden módon megerősítve, mert méltó megjégyezni, hogy ezen északi tengeren a' jégdarabok olly irtóztató erővel ütköznek 's dörzsölődnek össze egymással, hogy ha valami darab sa közikbe akad, meggyúl. Alexandernek Kapitány Rosz, a' segédjének Hadnagy Parry, Trentnek Kapitány Bachan, Dorotheának Had. Franklin a' vezére. A' két első a' Dávid útján, a' más kettő pedig egyenes úton, fognak mind ketten a' Behring' útjafelé által nyomulni. A' nevezett Kapitányok és Hadnagyok mind nagy tapasztalású tengeri tisztek. Mind a' két osztálynál találtatik egyegy fiatal Al-Hadnagy, mind ketten híres mirmestereknek gyermekeik 's magok is jó rajzolóok; a' neveik Hopner és Beechy. Vannak továbbá mind a' négy hajón kétkét megvizgált tengeri Kadélok, Kézorvosok, 's egyegy Szám-

tartó. Minden hajónak van egy fő Tsónakossa, egy Alt-sónakossa, mint út-keresők. Ezek is mienyajan a' izethalfo-gásnál tanult nagy tapasztalású emberek. Minnyájok önnként vállalkozva szánták-el magokat ezen útra. Minnyájok kettős zsoldot kapnak. Szél, rossz idő, betegség 's minden egyéb viszontagságok ellen, minden emberi erőtlől kitchhető segedelemmel felkészítettett mindenik hajó. Meg vannak rakva friss eledellel, jó borral, jó pálinkával, orvossággal, meleg ruhákkal, Mathematikai és Physikai szerzeszmokkal, 's a' többi, minthogy olly útásítás van elejikkbe adattatva, hogy ha szintén a' fő izelt el nem érnék is, az az, ha a' Behring' utján nem jöhetnének is vissza, egyéb minden megeshető vizsgálásokat tegyenek meg, úgy mint: A' tenger' mélységét 's levegő' melegsége' 's hidegsége' gradusait, a' tengervízének sósságát 's nehézségét, a' tenger' folyása-it, a' levegő' elektricitását, a' mágneses tőnek a' pólushoz közelébb fekvő vidékeken való elhajlását, méregekké meg 's jegyezzessék fel. Az útozó Urak a' pólusnál, a' kiterjedő erősségben addig látott tüneményektől egészszen különbözöket fognak szemlélni, t. i. ha oda eljuthatnak. Minthogy a' napot szüntelen látni fogják, tehát úgy fog tettzeni, mint ha az megmozdulás nélkül egy ponton állana; tsillagot egygyet se' látnak; hajózási számvetéseikknek tsak a' tsillagnözői óra leszen az igazgatója; a' mágneses tő vagy minden régula nélkül fog le 's fel ingani, vagy pedig a' még eddig egészszen esmeretlen mágnesi pólus felé igazilja magát, 's abban a' szempillantásban, melyben a' hajósok a' pólus' pontját meghaladják, egyszeriben mindenek, a' mik addig hozzájok képpest északra estek, délre esnek; a' mit addig nyugotnak láttak azt már most keletnek, a' mit dél-lineának azt északinak fogják nevezni vagy látni, egy szóval, nékik az egész kiterjeszkedő erősség megváltozik. (*)

* * *

(*) Ezen előadásnak kezdetén (a' 24. dik számú M. Kurisban) a' vala, hogy nem tudhatni mi okozta, hogy a' Grönlandiának keleti partja mellett halomra gyült jégvidék, az 1815. esztendőtlől fogva darabokra hasadozott, 's a' többi. — Erre Dittmar Berliini híres Professzor ilyen magyarázatot adott ki a' közönséges újságlevelkekben: —

Annak a' nevezetes természeti tüneménynek, úgy mond, hogy az északi polusfelé találtató jégvidékek összeszakadozni 's eloszlani kezdettek, én, egyéb physikai okokat elhalgatván, Németországban a' gabonára és szőlőre nézve, előre kedvező következését jövendőlttem vala tavalyra; 's meg se tsalattattam. Most már azt kell megmondanunk, hogy ez az északi pólusi nagy jégbontás mi okból történhetett? —

„A' természet igen nagy czéloknak elérésében sokszor igen tsékély 's kitsinyeknek látszó eszközökkel szokott élni. Itt is úgy tett. Egynéhány ezer mérföldnyi kiterjedésű 's meglehetősen magaságú jégmassának ugyan, valamelly rettonetes megrázódás 's tsallogás nélkül a' pólusnál megtörténni nem lehetett: 's hihető, hogy ez által a' természetnek vizsgálóji, ennek a' tüneménynek származására nézve, tsudálatos feltételekre indítottak. Azonközben tsakugyan nem okozták ezt, sem a' hőldban történt ágyuzások, sem levegői kövek, sem a' földgyomrában lenni gondóltató közép ponti tűz, sem valamelly megmérhetetlen máteriának vagy valamelly kiterjedő erővel bíró elektrikus folyó testnek kifejtődése, sem végezetre a' mágnesi erő. Tetyeséggel nem — hanem a' mi tiszteletreméltó nagy jóltévünk, a' soha meg nem avuló 's el nem kopó nap, a' melyhen nem régen egy Német országi közönséges levelben, a' boldogúlt kegyes lelkeknek lakóhelye lenni mondatott, a' fő oka ennek az északi jég' összeszakadozásának

is. A' természet itt is kétségkívül olyan törvényeket követ a' maga munkálkodásában, mint a' Helvétziai 's Tyrolisi jéghegyeken, hol a' nagy jégmassák, mint az útasok előadják, rettentő ropogással 's föld rengéssel szoktak leroskadni, melynek okát így magyarázhatjuk meg. Tudva van, hogy ezen jégvidékeknek délibb részeiken sok gömbölyű formájú lyukakat lehet látni a' jégnek felső részén, a' melyek 6 és 7 hüvelyk szélességűek 's 4 lábnyom mélységűek, 's vízzel vannak megtelve. —

„Ezen lyukakat a' napnak melege szokta tsinálni nyáron által, melyek, valameddig a' meleg idő tart, naponként mélyülnek: a' télnek eljövetelével pedig megfagynak, mint ezt Gróf Rumford is megjegyezte, midőn útózásai közben ezen jégvidékekre kifordult. Ez a' sok levegővel bővölködő jégviz már most nagyobb üreget keresvén magának, éppen olly módon mint a' hidegben valamely edénybe szorított víz, olly nagy szorongással széllyelszakítja a' jégnek felső részeit, hogy az oda közeltaláltató embereknek le kell ülni, hogy a' nagy rengés miatt lábaikról le ne essenek, a' mellyért ezen természeti tüneményt jégrenésnek nevezik. —

A' nap, azon hat hónapok alatt, midőn az északi pólus táján le nem megyen, ott is hasonló munkát teszen; a' jég' felső részeit valamely mélységre felolvásztja, a' felolvadott víz a' jég daraboknak üregjeik között öszszegyül, magának itt is olyan lyukakat tsinál, mint a' Helvétziai 's déli Tyrolisi havasokon szokott, 's itt is hasonló következéseket von maga után, az az, mihelyest a' vízzel tele lévő lyukak befagynak, ezek egész jégvidékeket öszszehasogatnak, darabokra tördelnek. —

„Az Oroszbirodalomban hasonló módon rontják öszsze a' nagy gránit-ködarabokat; lyukakat furnak beléjek, olly

szélességre 's mélységre, mint a' nap' melege szokott a' jéghegyeken, vízzel megtöltik, a' melly mihelyest megfagy, a' legnagyobb gránitdarabokat egyszerűben két 's több darabokra töri. —

Az északi pólusi jégnek egymásra lett halmazódása gondolhatóképpen sok felleges idők miatt történt, éppen úgy, mint a' Montblanc nevű hegy, az olly esztendőkbén, mikor hideg nyáarak vannak, nevedezni szokott azért, hogy az ő jég és hó-tetejei olyankor el nem olvadhatnak, a' mellyért Helvétziának sok helyeiről szemlélni lehet őket; a' meleg nyárokon pedig megkissebbedni láttatnak, mert elolvadván nem látszanak. —

Igy az északi pólus felé egy hideg és homályos nyár, a' következett esztendőre más hasonló hideg nyarat szült, 's ennek oltalma alatt 400 esztendőktől fogva terjedvén a' jég, esztendőnként közelébb jött Európához és Ásiához. Ennek következései a' hideg nedves idők 's az a' hibás vélekedés, hogy Európa mind inkább közelebbé az északi pólus felé. A' természet a' mondott időtől fogva a' sok vízlyukak 's ezeknek újabb befagyása által az északi pólusnál sok ezer darab jégmassákat öszszeszaggathatott, 's ezek miatt a' jégvidékeknek kemény állása meggyengülhetett; 's ha még az is idejárt, hogy a' melegebb tengervíz a' jégnek alsó részeit, vagy pedig azt a' minn ezek addig feküdtek, lassanlassan elmosta, megkoptatta, 's vékonyabbá tette: így a' jégvidékeknek a' tengerfelől fekvő része, mellyet legalább is 4000 □ mértföldnyi kiterjedésűnek írnak lenni, a' maga nagy terhe által a' tengerbe lefelé nyomulván, a' nehézségnek addig fennállott egyformájúságát megzavarta, 's ekképpen a' mi ellenségünknek (a' sok jégnek) öszszakadását, 's innét a' mi hideg teleinket 's hives és nedves nyarainkat, okozta: —“

„Dittmar.

Hazai Dolgok és egyéb Toldalékok.

Magyar Ország.

A' Pesti Gymnasiumban az Áhítatos Oskolákbeli Szerzetnek gondviselése alatt végbe ment a' tanuló Ifjuságnak Husvétii Examene, 's az előmenetelekről nyomtatásban kiadatott elrendelés figyelmes-ségre méltó, minthogy ezen fő városban egyedül a' Gymnasiumban tanulóknak száma reá megyen 712-re, mellyből mind az Iskolának virágzása, mind a' Városra következő nagy haszon igen szembe-tünő. — Ezen alkalmatossággal méltó a' köz figyelmetességre az is, hogy ezen tudós és munkás Szerzet a' folyó esztendőre kiadatott laistroma szerént 355 tagokból áll, és, a' mit a' tudósoknak 's tanítóknak vizasztalására örömmel megjegy-zhetői, a' közelebb mult 1817-dik esztendőben tsak 10 személy halt meg közzü-lők, és pedig azok is, kettőn kívül, az 50 esztendőt meghalladták, öten 70 esztendő-nél tovább éltek, egy pedig 80-dik esz-tendejét is betöltötte.

* * *

Postrehovszky Ferentz Ge-nerális úr 's a' Mária Theresia Katonai Endjének Rittere, életének 85-dik esz-tendejében Mártz. 15-dikén meghalt.

* * *

Tudományos Hirdetés.

Új könyv: Állati Mágnesesség MÉRŐ-serpenyője. Szerző Kováts Mihály Orvos Dr. I. Serpenyő. Kísírtet. Az Álla-ti Mágnesesség Al-báját az Egészségtu-dománynak és Lélektudománynak Törvé-nyeiből kimagyarázni. Szerző Eschen-mayer C. A. Tübingi Tanító. Stutt-

gardban és Tübingben. 1816. Fordítá Kováts Mihály Orvos Doctor. II. Ser-penyő: Állati Mágnesességről íratott Eschenmayer C. A. Munkájának meg-vizsgáltatása, és megezáfoltatása Kováts Mihály Orvos Doctor által. A' Munka készen leszen 12-dik Juniusig. Előrefizetésre botsáttatik. Az előrefizetés 1 fl. Conventziós pénzben, vagy annyit érő Scheinban. Bevétetik ezen előrefizetés Medárdusi Pesti vásárig, azután nem. Mert a' nyomtatandó Exemplárok száma az előrefizetéshez alkalmaztatik. A' ki tíz előrefizetést szerez, egy Exemplárt ingyen kap. Nevezetesen kérem bizodalmasan, az előfizetésnek kezekhez vételére, és nekem legfeljebb a' Pesti Medardusi vásárra való beküldésére, a' következők úr-akat: Pesten Eggenberger és Kis József könyváros úrakat. Bétsben Tek. Udvari Agens Szűts István Urat. Kassán Tek. Kalós Dániel, és Tiszt. Kováts István Ref. Predikátor Urakat. Debreczenben a' Ref. Collégiumban a' Senior Urat, és a' Városon ugyan Debreczenben Csátyné könyv-áros Aszszonyt. Váradon Tek. Éles Fis-calis Urat. Ungváron Orvos Doctor Si-pos Urat. Miskócson Váradí Ger'son a' Ref. Gymn. Rector Urat. Patakon a' Ref. Colleg. Senior Urat. Pápán a' Ref. Col-legn. Senior Urat. Bereg Vármegyében Beregszászi Professor Urat. Erdélyben: Kolosvárott Tek. Orvos Doctor és Pro-fessor Incze Urat. Számos-Ujvárott Tek. Orvos Doctor Fülep Mihály Urat. Désen Tek. Orv. Doct. Bod Elek Urat. Kováts Mihály Orv. Doctor Pesten.

822 forint huszas pénzért, adtak Váltó ezéduában: — Mártz. 31-dikén 272¹/₂ — Apr. 1. napján 271 — 2-dikén 271¹/₂ — forintot. A Marhahúsnak fontja Bétsben, Aprilisre, 25 krajtzarra határozatott.